

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΑΤΟΜ. & ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚ/ΤΑ
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΝΔΡΕΑΣ Γ.
ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΛΕΚΤΟΡΑΣ: ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ
«Παράνομα αποδεικτικά μέσα και διακρίβωση
ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων»
«Illegal means of proof and ascertainment of
felonies»

ΕΚΠΟΝΗΣΗ : ΚΑΛΑΝΤΖΗ ΘΩΜΑΪΣ
Α.Μ : 1340200300149
ΕΞΑΜΗΝΟ ΣΠΟΥΔΩΝ : Δ΄

Περιεχόμενα

<u>Εισαγωγή</u>	σελ3
<u>Κεφάλαιο I: Το άρθρο 19 του Συντάγματος</u>	
A) Η συνταγματική πρόβλεψη πριν και μετά την αναθεώρηση του 2001.....	σελ4-5
B) Οι αποδεικτικές απαγορεύσεις που εισάγει η παράγραφος 3 του άρθρου 19 Σ.....	σελ5
<u>Κεφάλαιο II: Αποδεικτικές απαγορεύσεις</u>	
A) Διακρίσεις.....	σελ6-7
B) Νομική θεμελίωση.....	σελ7
Γ) Σκοπός και λειτουργία.....	σελ8
Δ) Σύγκρουση με ατομικά δικαιώματα-αρχή της αναλογικότητας κατά αρθρ25 Σ.....	σελ8-9
Ε) Ο ν.3090/2002.....	σελ9-10
<u>Κεφάλαιο III: Το ζήτημα των Παράνομων αποδείξεων στην ποινική δίκη</u>	
A) Οι γενικές αρχές στις οποίες στηρίζονται οι απαγορεύσεις.....	σελ10-11
B) Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη του αρθρ6 της Ε. Σ.Δ.Α.....	σελ11-12
Γ) Η διάταξη του άρθρου177§2 ΚΠΔ και η εξαίρεση των σοβαρών εγκλημάτων.....	σελ12-13
Δ) Απαγόρευση συλλογής παράνομων αποδεικτικών μέσων	
1) Η κύρωση του ανισχύρου ως συνέπεια του αμυντικού χαρακτήρα των ατομικών δικαιωμάτων.....	σελ13-14
2) Προσβολές ατομικών δικαιωμάτων και συνταγματική προστασία τους.....	σελ14-19
Ε) Απαγόρευση αποδεικτικής	

αξιοποίησης.....	σελ19-20
<u>ΚεφάλαιοIV:Τα παράνομα αποδεικτικά μέσα</u>	
στην πολιτική δίκη	
A)Νομολογιακή βάση του προβλήματος....	σελ21-23
B)Βασικές αρχές κατά τη δικονομική	
θεωρία.....	σελ23-24
Γ)Στάθμιση συμφερόντων.....	σελ25
<u>Συμπεράσματα.....</u>	σελ26
Παράρτημα.....	σελ27-29

Εισαγωγή

Η ακόλουθη εργασία με τίτλο «Παράνομα Αποδεικτικά Μέσα και Διακρίβωση Ιδιαίτερα Σοβαρών Εγκλημάτων»,θα επιχειρήσει να παρουσιάσει μέσα σε λίγες γραμμές ένα μεγάλο και πολυδιάστατο ζήτημα δημοσίου δικαίου, παραθέτοντας ένα συγκερασμό των πολλών και ποικίλων απόψεων που διατυπώθηκαν πάνω στο θέμα αυτό πριν και μετά την πρόσφατη αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001. Η παράνομη συλλογή αποδεικτικών μέσων κατά το αναθεωρηθέν άρθρο 19παρ3 Σ και η απαγόρευση της αξιοποίησής τους ενώπιον των πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων, είναι ένα ζήτημα βαρύνουσας σημασίας που άπτεται της προστασίας των μητρικών ατομικών δικαιωμάτων του ανθρώπου. Ο απόλυτος δε χαρακτήρας της απαγόρευσης των μέσων αυτών για λόγους πέραν των εξαιρουμένων από το άρθρο 19παρ1 εδβ΄Σ (...για λόγους εθνικής ασφαλείας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων) έχει τεθεί πολλές φορές σε αμφισβήτηση και γεννάται συχνά το ερώτημα του εάν πρέπει να υπάρχει δυνατότητα κάμψης της άτεγκτης αυτής απαγόρευσης και σε περιπτώσεις όπως η υπεράσπιση του κατηγορουμένου και η απόδειξη της αθωότητάς του. Η συγγραφή της προκείμενης εργασίας θα στηριχθεί στη νομική θεμελίωση της απόλυτης απαγόρευσης του άρθρου 19παρ3 Σ, καθώς και στην παρουσίαση των θέσεων της θεωρίας, της νομοθεσίας και της νομολογίας πάνω στην προβληματική της κάμψης του κανόνα αυτού.

Κεφάλαιο I

Το άρθρο 19 του Συντάγματος

A) Η συνταγματική πρόβλεψη πριν και μετά την αναθεώρηση του 2001

Ο πυρήνας του ζητήματος των παράνομων αποδεικτικών μέσων, έγκειται στη διάταξη του άρθρου 19 του Συντάγματος, μιας εκ των αναθεωρηθεισών διατάξεων το 2001.

Πριν από την πρόσφατη αναθεώρηση, το άρθρο 19 προέβλεπε τα εξής: «Το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο. Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφαλείας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων» Κατοχύρωνε δηλαδή το απαραβίαστο αυτό κατά τρόπο απόλυτο.

Το προστατευτικό πεδίο του άρθρου 19Σ εξασφαλίζει στους φορείς του δικαιώματος τη δυνατότητα να επικοινωνούν ελεύθερα, σε συνθήκες αμεριμνησίας, χωρίς να υπάρχει φόβος παρέμβασης τρίτων-ιδιωτών ή του κράτους-στο κλειστό κύκλωμα της επικοινωνίας, με σκοπό την παγίδευση και καταγραφή των ξένων συνδιαλέξεων.¹ Η προστασία του απορρήτου κατά το άρθρο 19Σ περιλαμβάνει όχι μόνο το περιεχόμενο της επικοινωνίας, αλλά και τα εξωτερικά του στοιχεία, δηλαδή την ταυτότητα των συνομιλούντων, το χρόνο και τον τρόπο της επικοινωνίας, καθώς και τη συνομιλία αυτή καθαυτήν. Η προστασία της "ελεύθερης ανταπόκρισης και επικοινωνίας", είναι προέκταση της ελευθερίας της γνώμης(αρθ14παρ1Σ).

---

¹ Καμίνης, Παράνομα αποδεικτικά μέσα και συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων κ.λπ., σ. 205

Το 2001 με την αναθεώρηση, προστέθηκε στο άρθρο 19 η παράγραφος 3. Η νέα ρύθμιση που προβλέπει η παρ.3 αποτελεί «πανευρωπαϊκή ίσως δε και παγκόσμια πρωτοτυπία, συγχρόνως δε και πολλαπλώς προβληματική».² Σύμφωνα λοιπόν με την παρ.3 του άρθρου 19Σ´ Απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9^Α´.

Β)Οι αποδεικτικές απαγορεύσεις που θεμελιώνει η παρ.3 του αρθρ.19 Σ

Οι αποδεικτικές απαγορεύσεις που εισάγει η παρ.3, έχουν να κάνουν με την προστασία του ασύλου της κατοικίας και του απαραβίαστου της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του ατόμου(αρθρ.9), καθώς επίσης με την προστασία κάθε ατόμου από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα των προσωπικών του δεδομένων (αρθρ.9^Α).Σύμφωνα λοιπόν με τον αναθεωρητικό νομοθέτη, απαγορεύεται η παράνομη χρήση οπτικοακουστικών μέσων(μαγνητοφωνήσεις, μαγνητοσκοπήσεις κ.α) και μάλιστα κατά τρόπο απόλυτο, όπως φαίνεται από τη γραμματική ερμηνεία του αρθρ.19Σ.

---

² Ηλιοπούλου-Στράγγα, Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων κ.λπ.,Πρόλογος, σ.9

Κεφάλαιο II Αποδεικτικές Απαγορεύσεις

A) Διακρίσεις

Οι αποδεικτικές απαγορεύσεις διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: α) σ' αυτές που αφορούν στη συλλογή αποδεικτικών μέσων από ιδιώτες ή από το κράτος κατά παράβαση του νόμου και β) σε εκείνες που αφορούν στην αξιοποίηση αυτού του αποδεικτικού υλικού ενώπιον των δικαστηρίων, δηλαδή σ' αυτές που με άλλα λόγια απαγορεύουν στο δικαστήριο να λάβει υπόψιν του κατά την αποδεικτική διαδικασία τα μέσα αυτά για τον σχηματισμό της δικανικής κρίσης περί ενοχής ή αθώωσης του κατηγορουμένου.

Τόσο το Σύνταγμα, όσο και η κοινή νομοθεσία περιέχουν διατάξεις που απαγορεύουν μόνο τη συλλογή αποδεικτικών μέσων όχι και την αξιοποίησή τους, γεγονός που γεννά ερωτήματα περί της δυνατότητας κάμψης του απόλυτου αυτού χαρακτήρα.

Για παράδειγμα, στο άρθρο 9 προβλέπονται αστικές και ποινικές κυρώσεις εις βάρος εκείνων που παραβιάζουν το άσυλο της κατοικίας, πλην όμως δεν ορίζει τίποτα για τη δικαστική αξιοποίηση στοιχείων που προήλθαν από παράνομη έρευνα σε κατοικία. Το ίδιο παρατηρείται και στο άρθρο 19 όπου δεν υπάρχει ρύθμιση για τα αποδεικτικά στοιχεία που προήλθαν από παραβίαση του απορρήτου. Ο Κ.Π.Δ. καθώς επίσης και ο ν.2225/1994 περί άρσεως του απορρήτου, δεν προβλέπουν τίποτα για το δικονομικό καθεστώς των αποδεικτικών στοιχείων, με εξαίρεση το άρθρο 212 του Κ.Π.Δ όπου υπάρχει αναφορά στην απαγόρευση της αποδεικτικής

αξιοποίησης. Όταν η απαγόρευση αφορά μόνο στη συλλογή του αποδεικτικού μέσου μιλάμε για ατελή απαγόρευση, ενώ όταν περιλαμβάνεται και η απαγόρευση αξιοποίησης έχουμε τέλεια απαγόρευση.

B) Νομική θεμελίωση

Η νομική θεμελίωση και η συνταγματική κατοχύρωση των αποδεικτικών απαγορεύσεων, των φραγμών δηλαδή που μπαίνουν στην αποδεικτική διαδικασία όσον αφορά στη συλλογή και αξιοποίηση παράνομων αποδεικτικών μέσων και οι οποίοι απορρέουν από προσβολές θεμελιωδών συνταγματικών δικαιωμάτων, θεωρείται επιβεβλημένη στα πλαίσια ενός κράτους δικαίου κι ενός δίκαιου συστήματος απονομής της δικαιοσύνης, σε καιρούς όπου το οργανωμένο έγκλημα στον ευρωπαϊκό χώρο βρίσκεται σε έξαρση και οι μέθοδοι καταστολής του εγκλήματος ολοένα κι εκσυγχρονίζονται. Οι αποδεικτικές απαγορεύσεις θεσπίστηκαν για να προστατεύσουν όχι μόνο τα «θετικά στοιχεία» της προσωπικότητας, αλλά και για να προστατεύσουν προσβολές των μητρικών ατομικών δικαιωμάτων και έννομων αγαθών. Βάση για τη θεμελίωση των αποδεικτικών απαγορεύσεων βρίσκουμε και στην εύστοχη διατύπωση του γερμανικού Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, κατά την οποία «δεν αποτελεί αρχή του ποινικού δικονομικού δικαίου η αναζήτηση της αλήθειας με οποιοδήποτε τίμημα.»³

---

³ Δαλακούρας, Η απόδειξη στην ποινική δίκη-Πρακτικά 6ου πανελλήνιου νομικού συνεδρίου,

Γ)Σκοπός και λειτουργία

Σκοπός των αποδεικτικών απαγορεύσεων, είναι η προστασία των μητρικών ατομικών δικαιωμάτων και εννόμων αγαθών καθώς επίσης η προστασία της κοινωνικής ολότητας από την παράνομη δράση κρατικών οργάνων κατά τη διαδικασία αναζήτησης της αλήθειας στην ποινική και πολιτική δίκη.

Ιδωμένες από την πλευρά του νομοθέτη οι αποδεικτικές απαγορεύσεις αποσκοπούν στην εξισορρόπηση των συγκρουόμενων αξιών και εννόμων συμφερόντων, αυτών δηλαδή που απ'τη μια επιτάσσουν την προσβολή ενός δικαιώματος για χάρη της κοινωνίας και εκείνων απ'την άλλη που επιβάλλουν αποτροπή της προσβολής αυτής για χάρη του ατόμου. Αν κοιτάξουμε όμως απ'την πλευρά του δικαστή, οι αποδεικτικές απαγορεύσεις αποτελούν μια απαίτηση ορθής απονομής της δικαιοσύνης. Τα δικαστήρια με την απονομή της δικαιοσύνης(άρθρ87§1Σ) ασκούν κρατική λειτουργία(άρθρ26§3) μέρος της οποίας αποτελεί η αποδεικτική διαδικασία που δικαιολογεί περιορισμούς στα ατομικά δικαιώματα, περιορίζεται όμως και η ίδια από το Σύνταγμα. Έτσι, ο δικαστής βαρύνεται με την υποχρέωση να εκδώσει μια δίκαιη απόφαση που θα είναι το αποτέλεσμα μιας δίκαιης διαδικασίας αναζήτησης της αλήθειας.

Δ)Σύγκρουση με ατομικά δικαιώματα-αρχή της αναλογικότητας κατά αρθρ25 Σ

Οι περιορισμοί των ατομικών δικαιωμάτων κατά την αποδεικτική διαδικασία είναι αναπόφευκτοι δεδομένου ότι εξυπηρετούν την αναζήτηση της αλήθειας, ωστόσο το εύρος αυτών των περιορισμών πρέπει να ελέγχεται συνταγματικά, κυρίως όταν τίθεται θέμα σύγκρουσης των αποδεικτικών απαγορεύσεων με μητρικές ελευθερίες του ατόμου, π.χ άρθρ5§2 Σ, άρθρ2§1 Σ. Για το λόγο αυτό, κρίνεται απαραίτητη η εφαρμογή της θεμελιώδους *αρχής της αναλογικότητας*, η οποία οφείλει κατά κύριο λόγο να διέπει την αποδεικτική αξιοποίηση των παράνομα αποκτηθέντων

μέσων. Η αρχή της αναλογικότητας υπαγορεύει “τη διενέργεια σταθμίσεων ανάμεσα στα έννομα αγαθά που εθίγησαν προκειμένου να βγουν οι σχετικές πληροφορίες στο φως απ’τη μια και σ’αυτά που θα διεκυβεύοντο με την αγνόησή τους απ’την άλλη”.⁴

Αυτό προκύπτει φανερά και από το άρθρο 25§1 εδ δ’ Σ που αναθεωρήθηκε και αυτό το 2001 και ορίζει ότι «..Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας»

Ε)Ο ν. 3090/2002⁵

Γίνεται φανερό από τα παραπάνω, ότι απόλυτες απαγορεύσεις όπως αυτή που εισάγει το γράμμα του άρθρου 19§3 Σ πρέπει να θεωρούνται ανίσχυρες στο βαθμό που οδηγούν σε λύσεις που δεν σέβονται την αρχή της αναλογικότητας κατά το άρθρο 25§1 εδ δ’ Σ. Την ύπαρξη και αναγνώριση εξαιρέσεων απ’τον κανόνα του άρθρου 19 με βάση την αρχή της αναλογικότητας, επιβεβαιώνει και η διάταξη του άρθρου 6 §8 του ν.3090/2002. Ο νόμος αυτός, μεταγενέστερος του αναθεωρημένου Συντάγματος, στο κεφάλαιο Β’ με τίτλο “Τροποποιήσεις Διατάξεων του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις”, επαναδιατύπωσε απλώς την παράγραφο 4 του άρθρου 370^A του Π.Κ που ορίζει τα εξής:«Η πράξη της παραγράφου 3 δεν είναι άδικη, αν η χρήση (των πληροφοριών, των μαγνητοταινιών ή των μαγνητοσκοπήσεων) έγινε ενώπιον οποιασδήποτε δικαστικής ή άλλης ανακριτικής αρχής για τη διαφύλαξη δικαιολογημένου συμφέροντος, που δεν μπορούσε

---

⁴ Ανδρουλάκης, Πρόλογος στο βιβλίο της Τζούλιας Ηλιοπούλου-Στράγγα, Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων κ.λπ., σ.10

⁵ Κώδικας Νομικού Βήματος, τόμος 50, σ.2636

να διαφυλαχθεί διαφορετικά», ώστε να αίρεται ο άδικος χαρακτήρας της χρήσης παράνομα αποκτημένων μαγνητοταινιών κ.α. Το “δεδικαιοποιημένο” του συμφέροντος οφείλει ακριβώς να προκύπτει από την εγγενή στην *stricto sensu* αναλογικότητα στάθμιση των αξιών που αντιπαρατίθενται στις υπό εξέταση περιπτώσεις, όπως έχει σημειώσει και ο Ν.Κ Ανδρουλάκης.

Κεφάλαιο III

Το ζήτημα των παράνομων αποδείξεων στην ποινική δίκη

A) Οι γενικές αρχές στις οποίες στηρίζονται οι απαγορεύσεις

Το σύστημα των αποδεικτικών απαγορεύσεων κατά την αποδεικτική διαδικασία στην ποινική δίκη, στηρίζεται σε ορισμένες αρχές.

Μία από τις βασικές αρχές αφορά στην ίδια την ποινική διαδικασία και έχει να κάνει με την επιταγή της “καθαρότητας της διαδικασίας”. Σύμφωνα με την αρχή αυτή οι απαγορεύσεις έχουν σκοπό να αποτρέψουν κάθε προσπάθεια εμφάνισης και χρήσης οποιουδήποτε αποδεικτικού μέσου που αποκτήθηκε κατά παράβαση νόμου και που θα μπορούσε να προσδώσει επιλήψιμο χαρακτήρα στην ποινική διαδικασία.

Μία άλλη γενική αρχή έχει να κάνει με την “αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας”, που αποτελεί και θεμελιώδες αξίωμα κάθε ποινικοδικονομικού συστήματος και οι αποδεικτικές απαγορεύσεις έρχονται να προστατέψουν το αξίωμα αυτό, αποτρέποντας κάθε παράνομο μέσο που θα μπορούσε να αποτελέσει φραγμό στην εύρεση της ουσιαστικής αλήθειας. Στο σημείο αυτό υπάρχει βέβαια αντιγνομία, καθώς οι

αποδεικτικές απαγορεύσεις είναι εκείνες που εμποδίζουν την αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας.

Ακόμα μία γενική αρχή είναι εκείνη που αντιμετωπίζει τις αποδεικτικές απαγορεύσεις οιονεί ένδικά βοηθήματα του κατηγορουμένου εναντίον των παραβιάσεων κανόνων δικαίου και προσβολής των ατομικών του δικαιωμάτων.

Τέλος μία τέταρτη αρχή ανάγεται στο χώρο των προληπτικών σκοπών του Ποινικού Δικαίου. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, οι απαγορεύσεις έχουν ως σκοπό να αποτρέψουν τις διωκτικές αρχές από παράνομες ενέργειες και χρήση βίας εις βάρος του κατηγορούμενου.

Όλες αυτές οι αρχές στηρίζονται τόσο στο δικονομικό όσο και στο ουσιαστικό δίκαιο.

B) Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη του αρθ.6 της Ε.Σ.Δ.Α.

Το ζήτημα των αποδεικτικών απαγορεύσεων έχει απασχολήσει και τη διεθνή έννομη τάξη. Η Ε.Σ.Δ.Α. περιέχει διατάξεις που εμφανίζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον πάνω στο θέμα.

Ειδικότερα, η διάταξη του άρθρου 6 της Σύμβασης και κυρίως οι παράγραφοι §§ 1,2, που καθιερώνουν το δικαίωμα σε δίκαιη διεξαγωγή της δίκης, προασπίζοντας τα θεμελιώδη δικαιώματα του κατηγορούμενου και κατοχυρώνουν το τεκμήριο της αθωότητας για τον κατηγορούμενο. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, ο κάθε κατηγορούμενος έχει αναμφισβήτητο δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, σε δίκη δηλαδή κατά τη διάρκεια της οποίας η αποδεικτική διαδικασία να στηρίζεται σε νομικές μεθόδους που δε θα προσβάλλουν τις θεμελιώδεις ελευθερίες του κατηγορούμενου (π.χ. υποβολή του κατηγορούμενου σε ανιχνευτή ψεύδους παρά τη θέλησή του). Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να ελέγχεται το παραδεκτό των αποδεικτικών μέσων.

Κατά την §2 ακόμα, ο κατηγορούμενος θεωρείται αθώος μέχρις αποδείξεως του εναντίου, ωστόσο το τεκμήριο της αθωότητας ανατρέπεται αν και εφόσον η απόδειξη της ενοχής

του κατηγορούμενου είναι νόμιμη, δεν στηρίχθηκε δηλαδή σε παράνομα αποδεικτικά μέσα.

Γίνεται φανερό, λοιπόν, ότι η Ε.Σ.Δ.Α. δεν περιέχει ρητή διάταξη που να ρυθμίζει το ζήτημα της χρήσης των παράνομων αποδεικτικών μέσων. Αυτό συνάγεται ερμηνευτικά και μέσα από αποφάσεις του Ε.Σ.Δ.Α, το οποίο δεν αποκλείει *a priori* τη χρήση παράνομων κτηθέντων αποδεικτικών μέσων ούτε καν για τη θεμελίωση της καταδίκης του κατηγορούμενου και αναμένεται να μην αποκλείει τη χρήση αυτών και για την υπεράσπισή του.

Γ) Η διάταξη του άρθρου 177§2 Κ.Π.Δ. και η εξαίρεση των σοβαρών εγκλημάτων

Το άρθρο 177 του Κ.Π.Δ. καθιερώνει την “αρχή της ηθικής απόδειξης” και στη δεύτερη παράγραφο ορίζει ότι «αποδεικτικά μέσα, που έχουν αποκτηθεί με αξιόποινες πράξεις ή μέσω αυτών, δεν λαμβάνονται υπόψη για την κήρυξη της ενοχής, την επιβολή ποινής ή τη λήψη μέτρων καταναγκασμού, εκτός αν πρόκειται για κακουργήματα που απειλούνται με ποινή ισόβιας κάθειρξης και εκδοθεί για το ζήτημα αυτό ειδικά αιτιολογημένη απόφαση του δικαστηρίου. Μόνη η ποινική όμως δίωξη των υπαιτίων των πράξεων αυτών δεν εμποδίζει την πρόοδο της δίκης.»

Απαγορεύει, δηλαδή, καταρχήν την αξιοποίηση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί με αξιόποινες πράξεις ή μέσω αυτών, την επιτρέπει όμως κατ’εξαίρεση για κακουργήματα που απειλούνται με ποινή ισόβιας κάθειρξης. Η εξαίρεση αυτή που για τον Ν.Κ.Ανδρουλάκη αποτελεί “χονδροειδή” παρέμβαση του κοινού νομοθέτη που περιορίζει το δικαστικό έργο και τη στάθμιση των συγκρουόμενων αξιών κατά την αρχή της αναλογικότητας, δικαιολογείται εάν ληφθεί υπόψη ότι ο βασικός σκοπός της διάταξης είναι η διαφύλαξη του κύρους της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης.

Ερμηνευόμενη βάσει του αμυντικού χαρακτήρα των ατομικών δικαιωμάτων, η διάταξη της §2 του άρθρου 177,

προσφέρει ευρύτερη προστασία, καθώς αυτά τα αποδεικτικά μέσα είναι καταρχήν αξιοποιήσιμα.

Επιβάλλοντας ως προϋπόθεση του δικονομικώς ανισχύρου το αξιόποινο της πράξης, μέσω της οποίας αποκτήθηκε το αποδεικτικό μέσο, ο νομοθέτης δίνει ιδιαίτερη σημασία στη βαρύτητα της παρανομίας που έγινε κατά τη συλλογή των αποδείξεων. Όμως μία συμπεριφορά μπορεί να είναι αξιόποινη, χωρίς να συνιστά ταυτόχρονα και προσβολή ατομικού δικαιώματος και αντίστροφα.

Η διάταξη του άρθρου 177 §2 Κ.Π.Δ. επιβάλλει απαγόρευση αξιοποίησης, ακόμη και όταν έχουν προσβληθεί άλλα έννομα αγαθά πέραν των ατομικών και προϋποθέτει ουσιαστικές ποινικές κυρώσεις διαφορώντας εάν αυτές εφαρμόζονται στην πράξη. Η κύρωση του ανισχύρου που καθιερώνει η διάταξη στηρίζεται στην προσπάθεια αποτροπής κρατικών οργάνων, αλλά και ιδιωτών από πράξεις παράνομης συλλογής αποδεικτικών μέσων.

Δ) Απαγόρευση συλλογής παράνομων αποδεικτικών μέσων

1) Η κύρωση του ανισχύρου ως συνέπεια του αμυντικού χαρακτήρα των ατομικών δικαιωμάτων

Μια από τις συνιστώσες του κανόνα των αποδεικτικών απαγορεύσεων είναι εκείνη που αφορά στη συλλογή όλων εκείνων των μέσων, είτε από κρατικά όργανα, είτε από ιδιώτες που έγινε μέσω αξιόποινων πράξεων και είχε ως αποτέλεσμα την προσβολή θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων.

Με τον όρο ατομικά δικαιώματα, εννοούμε τα δημόσια δικαιώματα που παρέχουν στα άτομα αρνητική αξίωση η οποία στρέφεται κατά του κράτους και το εξαναγκάζει σε παράλειψη (*nec facere*)⁶. Ο ορισμός αυτός βασίζεται στην παραδοσιακή θεωρία για τα ατομικά δικαιώματα, η οποία έχει επικρατήσει μέχρι σήμερα. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, τα

---

⁶ Δημητρόπουλος, Συνταγματικά Δικαιώματα-Γενικό μέρος, σ.136

ατομικά δικαιώματα εξασφαλίζουν έναν χώρο ελεύθερης δράσης των πολιτών προστατευμένο από κρατικές παρεμβάσεις, προστατεύουν μια απόρρητη προσωπική σφαίρα, μια περιοχή μυστικότητας η οποία αντιτάσσεται σε κάθε απόπειρα της κρατικής εξουσίας να την παραβιάσει προκειμένου να αντλήσει πληροφορίες. Υπό την έννοια αυτή, η συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων διασφαλίζει “αρνητικά” τη νομική κατάσταση των προσώπων (status negativus).

Στο στάδιο της συλλογής των αποδεικτικών μέσων από το μέρος της κρατικής εξουσίας έχουμε μια πρώτη προσβολή των ατομικών δικαιωμάτων. Τα όργανα της δικαστικής εξουσίας αντλούν πληροφορίες που χρησιμοποιούν ως ελάχιστο πρόταση του δικανικού συλλογισμού που θα οδηγήσει στη δικαστική απόφαση. Οι πληροφορίες αυτές προκύπτουν από τη εξέταση των μαρτύρων και του κατηγορουμένου, από την έρευνα κατοικιών, από άρση του απορρήτου της ανταπόκρισης και των επικοινωνιών κ.λπ. Λόγω μάλιστα της ραγδαίας εξέλιξης της τεχνολογίας και της πληροφορικής, οι σύγχρονες μέθοδοι ανίχνευσης, παρακολούθησης και κατασκόπευσης, ανταλλαγής και επεξεργασίας πληροφοριών έχουν πολλαπλασιάσει τις δυνατότητες τόσο του κράτους όσο και των ιδιωτών να διεισδύουν στην απόρρητη σφαίρα του ατόμου και να καθιστούν γι’ άλλη μια φορά επιβεβλημένη τη συνταγματική κατοχύρωση του ανισχύρου των αποδεικτικών αυτών μέσων.

2) Προσβολές ατομικών δικαιωμάτων και συνταγματική προστασία τους (ανθρώπινη αξία, οικογενειακή ζωή, άσυλο κατοικίας, δικαίωμα σιωπής)

Το άρθρο 2§1 Σ και το άρθρο 5§2 Σ είναι δύο από τις θεμελιώδεις διατάξεις του Συντάγματος στις οποίες στηρίζεται η απαγόρευση συλλογής αποδεικτικών μέσων που έχει προκύψει από παράνομες ενέργειες εκ μέρους του κράτους ή ιδιωτών. Η υποχρέωση κρατικής προστασίας της αξίας του ανθρώπου αποτελεί “πρωταρχική υποχρέωση της ελληνικής Πολιτείας(αρθρ2§1Σ)” και ως εκ τούτου, επιβάλλει την

κύρωση του ανισχύρου σε κάθε περίπτωση. Επίσης, η διάταξη του άρθρου 5§2 Σ επιτάσσει άνευ διακρίσεων εθνικότητας, φυλής κ.λπ, την “απόλυτη” προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας όσων βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια. Ακόμα μια θεμελιώδης διάταξη, είναι αυτή του άρθρου 7§2 Σ το οποίο προστατεύει την “ανθρώπινη αξιοπρέπεια” και τη σωματική και ψυχική ακεραιότητα, αγαθά που βρίσκονται στον πυρήνα της ανθρώπινης ύπαρξης.

Άμεση προσβολή του περιεχομένου των τριών αυτών διατάξεων αποτελεί η άντληση και απόσπαση στοιχείων, πληροφοριών, ομολογιών και καταθέσεων που έγινε με τη χρήση βασανιστηρίων και άλλων συναφών μεθόδων κάμψης της ανθρώπινης βούλησης, όπως ψυχολογικών εκβιασμών, υποβολή σε ορό αλήθειας κ.α. Στο προστατευτικό πεδίο των διατάξεων αυτών έγκειται και η δράση του “agent provocateur” που τιμωρείται ποινικά (αρθρ46§2 ΠΚ).

Ένα από τα ατομικά δικαιώματα αποκλειστικής κατοχής πληροφοριών που προστατεύεται συνταγματικά και που κατά την παράγραφο 3 του άρθρου 19 του Συντάγματος απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που αποκτήθηκαν κατά παράβασή του, είναι το “απαραβίαστο” της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής που διακηρύσσεται στο άρθρο 9§1 εδ β’ Σ όπως επίσης και στο άρθρο 8 της Ε.Σ.Δ.Α.

Κατά γενική ομολογία, η ιδιωτική ζωή είναι μια σφαίρα της ανθρώπινης ύπαρξης, στην οποία κανείς δεν μπορεί να εισέλθει χωρίς να έχει προσκληθεί, χαρακτηρίζεται δηλαδή από μια τάση μυστικότητας και ενδοστρέφειας και αντιτίθεται στην αδιακρίσια των τρίτων. Κάθε άτομο είναι απόλυτα ελεύθερο να διαμορφώνει κατά τη βούλησή του την ιδιωτική του ζωή. Πάντως το απαραβίαστο του άρθρου 9§1 εδ β’ Σ δεν περιλαμβάνει και το γενικό δικαίωμα αυτοκαθορισμού και αυτοδιάθεσης των προσώπων που κατοχυρώνεται στο άρθρο 5§1 Σ.

Κατά τον Δαγτόγλου «Η διακήρυξη του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής σημαίνει την απαγόρευση της δημοσιοποίησεως (ή κοινωνικοποίησεως) της ζωής του ανθρώπου». Η προστασία του ιδιωτικού βίου καλύπτει τις

περιπτώσεις του ασύλου της κατοικίας και του απορρήτου της επικοινωνίας, χωρίς όμως να εξαντλείται σ' αυτές.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι η διάταξη του άρθρου 9§1 εδ β' Σ δεν περιέχει επιφύλαξη νόμου, όπως συμβαίνει με το άρθρο 19§1 Σ για ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα. Αυτό σημαίνει ότι απαγορεύονται οι δραστηριότητες επιτήρησης, παρακολούθησης και κατασκόπευσης με οποιονδήποτε τρόπο από κρατικά όργανα και κυρίως όταν οι δραστηριότητες αυτές διεξάγονται με σύγχρονα οπτικοακουστικά μέσα εξελιγμένης τεχνολογίας.

Οι επεμβάσεις στην ιδιωτική ζωή κάποιου μπορεί να είναι είτε μυστικές είτε όχι. Απαγόρευση μυστικών επεμβάσεων στην ιδιωτική ζωή συναντάμε και στην κοινή νομοθεσία, όπως για παράδειγμα στο άρθρο 370Α§2 ΠΚ, όπου τιμωρείται με φυλάκιση «όποιος αθέμιτα παρακολουθεί με ειδικά τεχνικά μέσα ή μαγνητοφωνεί προφορική συνομιλία μεταξύ τρίτων που δεν διεξάγεται δημόσια ή μαγνητοσκοπεί μη δημόσιες πράξεις τρίτων...».

Μη μυστική επέμβαση στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή αποτελεί η σωματική έρευνα που προβλέπεται στα άρθρα 253 επ ΚΠΔ. Η έρευνα αυτή επιτρέπεται από το Σύνταγμα υπό συμβατική έννοια, όπως ρυθμίζεται στο άρθρο 257 ΚΠΔ το οποίο προϋποθέτει το φανερό της χαρακτήρα. Η σωματική έρευνα οδηγεί σε περιορισμό της ελεύθερης κίνησης του ερευνώμενου και έτσι ανάγεται σε αδιακρισία της κρατικής εξουσίας και περιορισμό ατομικού δικαιώματος γι' αυτό πρέπει να είναι φανερή και να δικαιολογείται από τις ανάγκες της ποινικής δίωξης.

Σχετικό προς το “απαραβίαστο” της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής είναι το “καθήκον μαρτυρίας”. Σύμφωνα με το άρθρο 212 ΚΠΔ απαγορεύεται να εξετάζονται ως μάρτυρες οι κληρικοί, συνήγοροι, συμβολαιογράφοι, γιατροί, φαρμακοποιοί κ.α σχετικά με όσα πληροφορήθηκαν εμπιστευτικά κατά την άσκηση του λειτουργήματος ή του

επαγγέλματός του. Η απαγόρευση αυτή έχει απόλυτο χαρακτήρα και σκοπεύει να προστατέψει την εμπιστοσύνη των ιδιωτών προς αυτά τα επαγγέλματα και τους φορείς τους. Παραδείγματα αυτής της απαγόρευσης αποτελούν το ιατρικό απόρρητο που δεσμεύει την εξέταση στο δικαστήριο των ιατρών περί της κατάστασης της υγείας ενός ασθενούς όπως επίσης και το δημοσιογραφικό απόρρητο, το δικαίωμα δηλαδή των δημοσιογράφων να μην αποκαλύπτουν τις πηγές των πληροφοριών τους το οποίο αν και δεν κατοχυρώνεται ρητά στο Σύνταγμα ανάγεται στο χώρο της ελευθερίας του Τύπου(αρθρ14§2Σ).

Εξαίρεση από το απαραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής αποτελεί η συναίνεση του φορέα του δικαιώματος, η οποία σύμφωνα με τη γενική θεωρία των ατομικών δικαιωμάτων θεωρείται ως λόγος άρσης του αντισυνταγματικού χαρακτήρα της κρατικής επέμβασης στην ιδιωτική έννομη σφαίρα. Η συναίνεση νομιμοποιεί τις πράξεις των κρατικών οργάνων και πρέπει να είναι ελεύθερη, ρητή και αναμφισβήτητη και αφορά σε συγκεκριμένες περιπτώσεις.

Όπως προαναφέρθηκε, η προστασία του ιδιωτικού βίου καλύπτει και την περίπτωση του ασύλου της κατοικίας. Η κατοικία είναι ο χώρος στον οποίο κάθε άτομο έχει αποκλειστική εξουσία και του αναγνωρίζεται απόλυτο δικαίωμα ελεύθερης χρήσης της και αποκλεισμού οποιουδήποτε άλλου εισέρχεται παράνομα στο χώρο αυτό. Η κατοικία αποτελεί αναμφισβήτητα μέρος της ιδιωτικής έννομης σφαίρας του ατόμου και το δικαίωμα της απόλυτης εξουσίας του σ' αυτήν αποτελεί επιμέρους έκφανση της προστασίας που εγγυάται το άρθρο 9 Σ.

Ως προς το στάδιο της συλλογής αποδεικτικών μέσων στην ποινική δίκη, το οικιακό άσυλο απαγορεύει την είσοδο κρατικών οργάνων, δηλαδή εκπροσώπων της δικαστικής εξουσίας και αστυνομικών αρχών στην κατοικία κάποιου με σκοπό τη διενέργεια έρευνας στο χώρο και τα προσωπικά αντικείμενα των ενοίκων για την άντληση πληροφοριών που

θα βοηθήσουν την εξέλιξη της ποινικής διαδικασίας. Η συλλογή στοιχείων που προήλθαν με τέτοιο τρόπο θεωρείται παράνομη. Σημειώνεται ότι το άρθρο 9 Σ. επιτρέπει κατ' εξαίρεση τη φυσική είσοδο και παραμονή οργάνων της κρατικής εξουσίας στο σπίτι κάποιου ορίζοντας ότι “καμιά έρευνα δεν γίνεται σε κατοικία, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος και πάντοτε με την παρουσία εκπροσώπων της δικαστικής εξουσίας”.

Ακόμα απαγορεύεται η μυστική εγκατάσταση σε κατοικία κάποιου ηλεκτρονικών μέσων οπτικοακουστικής παρακολούθησης με σκοπό την υποκλοπή τηλεφωνικών συνδιαλέξεων και βιντεοσκόπησης των όσων λαμβάνουν χώρα στο σπίτι, εν αγνοία του προσβαλλόμενου.

Ένα επίσης δικαίωμα αποκλειστικής κατοχής πληροφοριών που προστατεύεται και κατοχυρώνεται συνταγματικά, είναι αυτό που έχει να κάνει με την ελευθερία που έχει ο κατηγορούμενος να μη μετάσχει ενεργητικά στην αποδεικτική διαδικασία ή αλλιώς το “δικαίωμα σιωπής του κατηγορούμενου”. Το δικαίωμα της σιωπής ανάγεται στο γενικό δικαίωμα που έχει ο κατηγορούμενος και ορίζει ότι κανένας δεν είναι υποχρεωμένος να αυτοκατηγορηθεί, δηλαδή να καταθέσει επιβαρυντικά για τον εαυτό του.

Το δικαίωμα αυτό της σιωπής κατοχυρώνεται στο Σύνταγμα υπό την αρνητική όψη του δικαιώματος του άρθρου 20§1 Σ. που δίνει στον κατηγορούμενο τη δυνατότητα “να αναπτύξει στα δικαστήρια τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του”. Εδώ του δίνεται η δυνατότητα να αρνηθεί να καταθέσει ή να απολογηθεί και η άρνηση αυτή να μη μετρήσει εις βάρος του.

Δεδομένου ότι κατά την αποδεικτική διαδικασία στην ποινική δίκη, ο κατηγορούμενος και συγκεκριμένα η κατάθεσή του λαμβάνεται ως μέσο απόδειξης, οποιαδήποτε προσβολή του δικαιώματος της σιωπής καθιστά παράνομο το αποδεικτικό αυτό μέσο. Συγκεκριμένα, παράνομη θεωρείται η απόσπαση της κατάθεσης, ομολογίας, κ.α. του κατηγορούμενου από τα κρατικά όργανα εφόσον προήλθε όχι από τη δική του

βούληση, αλλά με χρήση βίας ή απειλών ή εξαπάτησής του, καθώς η πραγματική του βούληση ήταν να σιωπήσει.

Το δικαίωμα σιωπής είναι ένα δικαίωμα παρακράτησης πληροφοριών έναντι της κρατικής εξουσίας, το οποίο υποχρεώνει τα κρατικά όργανα απόσχουν από κάθε παράνομη διενέργεια που εξαναγκάζει τον κατηγορούμενο να βγει από τη σιωπή του. Εάν τα κρατικά όργανα παραβούν αυτήν την υποχρέωση, αποδεικτική αξιοποίηση της κατάθεσης του κατηγορουμένου εις βάρος του είναι απαγορευμένη.

Ε) Απαγόρευση αποδεικτικής αξιοποίησης

Όπως αναφέρθηκε στην αρχή, οι αποδεικτικές απαγορεύσεις δεν αφορούν μόνο στη φάση της συλλογής του αποδεικτικού υλικού από τα ανακριτικά όργανα, αλλά αφορούν επίσης και στην κρίσιμη φάση της αξιοποίησης του υλικού αυτού ενώπιον των δικαστηρίων στη διάρκεια της ποινικής δίκης. Η δυνατότητα ή μη της αξιοποίησης των μέσων εκείνων που έχουν αποκτηθεί παράνομα ύστερα από προσβολή ατομικών δικαιωμάτων, είναι ένα πρόβλημα που έχει απασχολήσει πολύ τη θεωρία του δικαίου. Είναι ένα πρόβλημα πάνω στο οποίο έχουν διατυπωθεί διάφορες γνώμες, λόγοι και αντίλογοι, καθώς παρουσιάζει αρκετές ιδιαιτερότητες.

Το ζήτημα της αποδεικτικής αξιοποίησης σχετίζεται με τη θέση και το έργο του δικαστή, ο οποίος βαρύνεται με το φορτίο της αποκατάστασης της σχέσης μεταξύ του εγκληματία και της κοινωνίας του Δικαίου. Η ιδιαιτερότητά του έχει να κάνει με το γεγονός ότι έχει ήδη συντελεσθεί η προσβολή των ατομικών δικαιωμάτων του κατηγορούμενου.

Σήμερα δεν υπάρχει καμία θεωρία που να υποστηρίζει ότι κάθε αξιοποίηση παράνομα κτηθέντος αποδεικτικού μέσου επιφέρει αυτόματα και ακύρωση της σχετικής απόφασης. Αντίθετα σχεδόν όλες οι θεωρίες που επιχειρούν να επιλύσουν το πρόβλημα της αξιοποίησης των παράνομων μέσων, είναι τρόπον τινά σταθμιστικές, γιατί στηρίζουν τα πορίσματα τους σε μία στάθμιση αλληλοσυγκρουόμενων συμφερόντων, η

οποία αναφέρεται στο δίδυμο: αναζήτηση ουσιαστικής αλήθειας- προστασία δικαιωμάτων του κατηγορούμενου. Η στάθμιση αυτή, δηλαδή έχει να κάνει με τη σχέση που συνδέει το ουσιαστικό Δίκαιο που ενδιαφέρεται για την αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας και το Δικονομικό Ποινικό Δίκαιο που ενδιαφέρεται για το κύρος της ποινικής διαδικασίας εν γένει.

Μία από τις γνώμες που έχουν διατυπωθεί πάνω στο θέμα, λέει ότι εφόσον έχει συντελεσθεί προσβολή των ατομικών δικαιωμάτων του κατηγορούμενου στη φάση της συλλογής του αποδεικτικού υλικού και εφόσον η προσβολή αυτή δεν μπορεί να άπαξ κι έγινε να θεραπευτεί, το δικαστήριο μπορεί εν ονόματι της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας να χρησιμοποιήσει κατά τη δημιουργία του δικανικού συλλογισμού τις παράνομες αποδείξεις που έφθασαν σ' αυτό.

Ο αντίλογος στη θέση αυτή υποστηρίζει ότι ακόμα κι αν δεν μπορεί να γίνει επανόρθωση της προσβολής του έννομου αγαθού του κατηγορουμένου, το δικαστήριο δεν πρέπει να λάβει υπόψη του το επιλήψιμο αποδεικτικό μέσο, καθώς δεν μπορεί να αποδίδει απονομή της δικαιοσύνης στηριγμένη πάνω στο άδικο.

Υποστηρίζεται ακόμα ότι το κράτος δύναται, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, να χρησιμοποιεί ένα παράνομο αποδεικτικό μέσο, για παράδειγμα όταν το συγκεκριμένο μέσο είναι η μοναδική πρόσβαση για την ανακάλυψη της αλήθειας.

Ως προς τη δυνατότητα χρήσης των παράνομων μέσων υπέρ του κατηγορούμενου, αυτή συνάγεται βάσει του άρθρου 5§2Σ. και 2§1 Σ. περί προστασίας της προσωπικότητας του ατόμου και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Κατά τα άλλα, αποδεικτικά μέσα που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου 2§1 Σ. πλήττονται πάντοτε από τη δικονομική κύρωση του ανισχύρου.

Κεφάλαιο IV

Τα παράνομα αποδεικτικά μέσα στην πολιτική δίκη

A) Νομολογιακή βάση του προβλήματος

Το πρόβλημα των παράνομα κτηθέντων αποδεικτικών μέσων έχει απασχολήσει εκτός από το χώρο του ποινικοδικονομικού δικαίου και την πολιτική δικονομία. Ιδιαίτερα το χώρο του οικογενειακού δικαίου και συγκεκριμένα τις δίκες διαζυγίου, όπου συχνά παρατηρείται το φαινόμενο ο ένας από διαδίκους να εμφανίζει στο δικαστήριο, αποδεικτικά μέσα που προέρχονται από ιδιωτικές προσβολές του απορρήτου των επιστολών ή της τηλεφωνικής επικοινωνίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιας περίπτωσης αποτελεί η χρήση μαγνητοταινίας στην οποία έχουν αποτυπωθεί κρυφά από τον ένα σύζυγο οι τηλεφωνικές συνδιαλέξεις του άλλου συζύγου με τρίτο πρόσωπο και από τις οποίες προκύπτουν ενοχοποιητικά στοιχεία γι' αυτόν. Η χρήση της μαγνητοταινίας είχε απασχολήσει μάλιστα ιδιαίτερα τη νομολογία, όπου με την απόφαση Α.Π 60/1969 συγκεκριμένα κρίθηκαν παραδεκτά ως αποδεικτικά μέσα, οι μαγνητοταινίες.

Το Ακυρωτικό δικαστήριο έκρινε ότι : η συνταγματική διάταξη περί απορρήτου “ιδρύει ατομικόν δικαίωμα των εν Ελλάδι προσώπων έναντι του Κράτους...και δεν αφορά την προστασία του απορρήτου έναντι των ιδιωτών”. Στη συνέχεια το δικαστήριο εξέτασε εάν η τηλεφωνική παρακολούθηση συνιστούσε προσβολή της προσωπικότητας της συζύγου. Η απάντηση που έδωσε ήταν αρνητική και στηριζόμενο στο άρθρο 57 ΑΚ, σημείωσε τα εξής: “...το άρθρο 57 ΑΚ αναγνωρίζει και προστατεύει το δικαίωμα του προσώπου επί της ίδιας αυτού προσωπικότητας, στοιχείον της οποίας αποτελεί και το απόρρητον της ιδιωτικής του ζωής, κατά πάσης παρανόμου προσβολής. Μεταξύ των συζύγων όμως υφίσταται δικαίωμα εκατέρου τούτων επί της προσωπικότητας του άλλου προς τήρησιν της εις τον ηθικόν δεσμόν του γάμου επιβαλλόμενης συμπεριφοράς εις ήν περιλαμβάνεται και η τήρηση της συζυγικής πίστεως, ως εκ τούτου δε δεν αποτελεί

παράνομον προσβολήν της προσωπικότητας του συζύγου η υπό του ετέρου τούτων παραβίασις του απορρήτου της ιδιωτικής του ζωής, εφ' όσον τούτο αναφέρεται εις την τήρησιν της εις τον δεσμόν του γάμου οφειλομένης συμπεριφοράς και υπάρχουσιν δεδικαιολογημένοι λόγοι ή εύλογοι αφορμαί...»⁷

Σύμφωνα με την απόφαση αυτή για το παραδεκτό των παράνομων αποδεικτικών μέσων στις ιδιωτικές διαφορές μέσα από την αποδυνάμωση του άρθρου 57 ΑΚ, φέρνει στην επιφάνεια το ζήτημα της λεγόμενης «τριτενέργειας» των συνταγματικών δικαιωμάτων.

Όπως είναι γνωστό, οι συνταγματικοί κανόνες είναι τυπικά ανώτεροι σε ισχύ από τους λοιπούς κανόνες δικαίου και το Σύνταγμα, ως καθολικός ρυθμιστής της έννομης τάξης, ρυθμίζει και τις σχέσεις κράτους-πολιτών αλλά και τις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους. Με άλλα λόγια, οι συνταγματικοί κανόνες αναπτύσσουν και διαπροσωπική ενέργεια. Με τον αδόκιμο όρο «τριτενέργεια», νοείται κυρίως η εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο ιδιωτικό δίκαιο. Πληρέστερα, η τριτενέργεια θα μπορούσε να οριστεί ως εξής: «Τριτενέργεια, είναι η προς τα πρόσωπα κατευθυνόμενη και κυρίως από την κρατική εξουσία πραγματοποιούμενη αμυντική νομική ενέργεια των θεμελιωδών δικαιωμάτων, η οποία εξασφαλίζει την ακώλυτη άσκησή τους, εξαναγκάζοντας τις απειλητικές αντικοινωνικές δυνάμεις να απέχουν από κάθε προσβολή της ανθρώπινης αξίας».⁸

Τριτενέργεια, είναι η ενέργεια προς τους τρίτους, δηλαδή τους ιδιώτες και τους δεσμεύει να σέβονται τα δικαιώματα των άλλων. Η διαπροσωπική ενέργεια της αμυντικής λειτουργίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων επιβεβαιώθηκε και από τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001. Έτσι, στο άρθρο 25§1 εδ γ', ορίζεται ότι «τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν».

---

⁷ ΝοΒ(17), 562.

⁸ Δημητρόπουλος, Η συνταγματική προστασία του ανθρώπου από την ιδιωτική εξουσία, σ.151

Έτσι, το πρόβλημα του παραδεκτού των παράνομων αποδεικτικών μέσων στην πολιτική δίκη βρίσκει έρεισμα και στο ζήτημα της τριτενέργειας.

B) Βασικές αρχές κατά τη δικονομική θεωρία

Έχουν εκφραστεί τρεις απόψεις από τη δικονομική θεωρία σχετικά με το ζήτημα των παράνομων αποδεικτικών μέσων στην πολιτική δίκη, που αντιμετωπίζεται όπως είναι φυσικό διαφορετικά από την ποινική δίκη που αναλύθηκε παραπάνω, εξαιτίας της ιδιαιτερότητας των ιδιωτικών διαφορών. Οι δυο πρώτες βρίσκουν συγκεκριμένες δικονομικές διατάξεις στις οποίες θα μπορούσε να θεμελιωθεί το απαράδεκτο, ενώ η τρίτη ανάγεται ευθέως στο Σύνταγμα εκκινώντας από την αφετηρία ότι δεν υπάρχει δικονομική διάταξη που να απαντά στο πρόβλημα.

Η πρώτη άποψη διατυπώθηκε από τον G. Baumgartel και να κάνει με την αρχή της καλής πίστης, βάσει του άρθρου 116 ΚΠολΔ, σύμφωνα με το οποίο οι διάδικοι έχουν την υποχρέωση να τηρούν μεταξύ άλλων τους κανόνες της καλής πίστης. Η άποψη αυτή δέχτηκε κριτική από τη δικονομική θεωρία με τα επιχειρήματα ότι δεν προβλέπει ρητά την κύρωση του απαράδεκτου και ότι η τήρηση των κανόνων της καλής πίστης δεν αποσκοπεί στο να ρυθμίσει εξωδικονομικές συμπεριφορές καθόσον αφορά στην έννομη σχέση της δίκης. Επιπλέον, το απαράδεκτο των παράνομων αποδεικτικών μέσων βάσει του άρθρου 116 ΚΠολΔ αντιστρατεύεται το ίδιο το πνεύμα της διάταξης, καθώς το δικονομικό απαράδεκτο όχι μόνο δεν προωθεί, αλλά αντίθετα παρεμποδίζει την ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας.

Η δεύτερη άποψη, έχει υποστηριχθεί από τον Καίση, ο οποίος επικαλείται τη ρύθμιση του άρθρου 450§2 του ΚΠολΔ που ορίζει ότι «κάθε διάδικος ή τρίτος έχει υποχρέωση να επιδείξει τα έγγραφα που κατέχει και που μπορεί να χρησιμεύσουν για απόδειξη, εκτός αν συντρέχει σπουδαίος λόγος που δικαιολογεί τη μη επίδειξή τους. Σπουδαίος λόγος συντρέχει ιδίως στις περιπτώσεις που επιτρέπεται να αρνηθεί

κανείς να μαρτυρήσει». Με την εξαίρεση του “σπουδαίου λόγου” καθιερώνεται μια “δικονομικά απρόσιτη σφαίρα” ενώπιον της οποίας υποχωρεί πλήρως η αναζήτηση της αλήθειας στην πολιτική δίκη⁹ και καθιερώνει υπέρ του διαδίκου το δικαίωμα να αρνηθεί την επίδειξη των εγγράφων εκείνων που έχουν αποσπασθεί παράνομα από την κατοχή του και παρουσιάζονται στο δικαστήριο από τον αντίδικό του. Με αυτόν τον τρόπο κατοχυρώνεται το απαράδεκτο των εγγράφων που προέκυψαν παράνομα.

Η τρίτη τέλος άποψη που έχει διατυπωθεί, προέρχεται από τον Καλαβρό ο οποίος σε αντίθεση με τους δύο προηγούμενους, ανάγεται κατευθείαν στο Σύνταγμα, αφού πρώτα έχει διαπιστώσει ότι δεν υπάρχει διάταξη στον ΚΠολΔ που να θεμελιώνει το απαράδεκτο. Σύμφωνα με την άποψή του, παρατηρούμε μια διάκριση ανάμεσα στην απόκτηση του αποδεικτικού μέσου που αφορά στο ουσιαστικό δίκαιο και στην αξιοποίησή του, που αφορά στο δικονομικό δίκαιο. Με αφετηρία της έρευνάς του την μαγνητοταινία, ο Καλαβρός υποστηρίζει ότι το ενδιαφέρον πρέπει να εστιαστεί στο στάδιο της αποδεικτικής αξιοποίησης στην πολιτική δίκη και λέει ότι, όταν η μαγνητοταινία χρησιμοποιείται χωρίς τη συναίνεση του θιγέντος, υπάρχει προσβολή της προσωπικότητάς του, κατά αρθρ 5§1 Σ και ενδεχομένως και προσβολή της αξίας του ανθρώπου κατά αρθρ 2§1 Σ. Σύμφωνα ακόμα με τη γνώμη του Καλαβρού, η απαγόρευση της χρήσης ενός αποδεικτικού μέσου (μαγνητοταινία) χωρίς τη συναίνεση του φορέα του δικαιώματος, πρέπει να είναι απόλυτη, όταν στη μαγνητοταινία έχουν αποτυπωθεί δηλώσεις που ανήκουν στη σφαίρα του απορρήτου, ενώ αντίθετα η απαγόρευση είναι σχετική όταν η μαγνητοταινία περιέχει δηλώσεις απλώς ιδιωτικού περιεχομένου, οπότε με βάση την αρχή της αναλογίας μέσου και σκοπού είναι δυνατόν η άρνηση του θιγομένου να συγκατατεθεί στην αποδεικτική χρήση της μαγνητοταινίας να συνιστά κατάχρηση δικαιώματος σύμφωνα με το άρθρο 25§3 Σ.

---

⁹Καισης, (1986) 56 επ.

Γ)Στάθμιση συμφερόντων

Όσον αφορά στην πολιτική δίκη, δεν έχουν καταγραφεί μέχρι τώρα ακραίες απόψεις είτε υπέρ του παραδεκτού των παράνομων αποδεικτικών μέσων είτε υπέρ του απαραδέκτου αυτών. Αντίθετα, κατά γενική ομολογία, υποστηρίζεται ότι σε κάθε περίπτωση πρέπει να γίνεται στάθμιση των συμφερόντων που πρέπει να ικανοποιηθούν. Η στάθμιση αυτή έχει ως σημείο αναφοράς το Σύνταγμα και τα θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα και αφορά τόσο στο στάδιο της αποδεικτικής αξιοποίησης που ενδέχεται να αποτελεί αυτοτελή προσβολή ατομικού δικαιώματος, όσο και στο στάδιο της απόκτησης των αποδεικτικών μέσων.

Επιπλέον, η στάθμιση των συμφερόντων πρέπει να διεξάγεται σε δύο ειδικότερα επίπεδα βάσει του διττού χαρακτήρα των ατομικών δικαιωμάτων, ως δημόσιων υποκειμενικών δικαιωμάτων και ως κανόνων του αντικειμενικού δικαίου. Πρέπει δηλαδή να λαμβάνεται υπόψη τόσο ο αμυντικός χαρακτήρας των ατομικών δικαιωμάτων και η αρνητική αξίωση που απορρέει από αυτόν, όσο και η υποχρέωση του ίδιου του κράτους να διαφυλάσσει τα ατομικά δικαιώματα(αρθρ 2§1 Σ και αρθρ 25§1 Σ).

Συμπεράσματα

Το ζήτημα των αποδεικτικών απαγορεύσεων είναι πολύπλευρο και εμφανίζει ιδιαιτερότητες τόσο στην ποινική όσο και στην πολιτική δίκη. Αφορά τόσο στο ουσιαστικό όσο και στο δικονομικό δίκαιο και ανάγεται στο χώρο της προστασίας των μητρικών ατομικών δικαιωμάτων αλλά και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης. Για τη λύση του προβλήματος κρίνεται απαραίτητη η διενέργεια σταθμίσεων.

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τη μελέτη του ζητήματος, είναι τα εξής:

Όσον αφορά στην ποινική δίκη, όταν το αποδεικτικό μέσο έχει αποκτηθεί με προσβολή ατομικού δικαιώματος του κατηγορουμένου και χρησιμοποιείται εναντίον του, δεν επιτρέπεται στάθμιση. Αντίθετα, στην πολιτική δίκη η στάθμιση επιβάλλεται καταρχήν βάσει της αρχής της “πρακτικής αρμονίας”, καθώς πρέπει να προστατευτεί το συνταγματικό δικαίωμα του αντιδίκου να αποδείξει τους ισχυρισμούς του.

Η αξία του ανθρώπου, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 2 παρ. 1 Σ, είναι η μοναδική συνταγματική αξία που διεκδικεί απόλυτη εφαρμογή, καθώς η προσβολή της είτε από κρατικά όργανα είτε από ιδιώτες πρέπει να επισύρει κυρώσεις σε όλους τους κλάδους του δικαίου, άρα και την κύρωση του ανισχύρου στον δικονομικό κλάδο. Η διάταξη αυτή μάλιστα περιορίζει το δικαίωμα του κατηγορουμένου να επικαλείται παράνομα αποδεικτικά μέσα για να αποδείξει την αθωότητά του βάσει του άρθρου 5 παρ. 2 Σ.

Τέλος, η διάταξη του άρθρου 177 παρ.2 ΚΠΔ καθιερώνοντας αποδεικτικές απαγορεύσεις αποσκοπεί να προστατεύσει το κύρος της δικαιοσύνης και προσφέρει άλλοτε στενότερη και άλλοτε ευρύτερη προστασία.

Παράρτημα

Βιβλιογραφία.

- 1) Ανδρουλάκης Ν., Θεμελιώδεις έννοιες της ελληνικής ποινικής δίκης, 2^η έκδοση, Αθήνα 1994
- 2) Ανδρουλάκης Ν., Επί του προβλήματος της προανακριτικής απολογίας, ΝοΒ(1994), 181-182
- 3) Γαζής Α., Η επίδραση του Συντάγματος του 1975 επί του ιδιωτικού και επί του δημοσίου βίου, 1976
- 4) Δαγτόγλου Δ. Π., Ατομικά Δικαιώματα, Αθήνα 1991
- 5) Δαγτόγλου Δ. Π., Τύπος και Σύνταγμα, Αθήνα 1989
- 6) Δημητρόπουλος Α., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Ι΄ 7κδοση, Αθήνα 2004
- 8) Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Αθήνα 2005
- 9) Δημητρόπουλος Α., Τα αμυντικά δικαιώματα του ανθρώπου και η μεταβολή της έννομης τάξης, Αθήνα 1981
- 10) Ηλιοπούλου-Στράγγα Τζ., Χρήση παρανόμως κτηθέντων αποδεικτικών μέσων και δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου, Αθήνα 2003
- 11) Ηλιοπούλου-Στράγγα Τζ., Η τριτενέργεια των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων του Συντάγματος 1975, Αθήνα-Κομοτηνή 1990
- 12) Καΐσης Α., Παράνομα αποδεικτικά μέσα, Θεσ/νικη 1986
- 13) Καλαβρός Κ., Η μαγνητοταινία στην πολιτική δίκη, Αθήνα-Κομοτηνή 1991
- 14) Καμίνης Γ., Παράνομα αποδεικτικά μέσα και συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων-Οι αποδεικτικές απαγορεύσεις στην ποινική και πολιτική δίκη, Αθήνα-Κομοτηνή 1998
- 15) Καμίνης Γ., Το απόρρητο της τηλεφωνικής επικοινωνίας: Η συνταγματική προστασία και η εφαρμογή της από τον ποινικό νομοθέτη και τα δικαστήρια, ΝοΒ 43(1995)
- 16) Καρράς Αργ., Η αρχή της δικαστικής ακροάσεως στην ποινική δίκη, Αθήνα-Κομοτηνή 1989

- 17)Μανωλεδάκης Ι., Η άρση του άδικου χαρακτήρα της παραβίασης του απορρήτου των τηλεφωνημάτων και της ιδιωτικής συνομιλίας, Ποιν. Δικ. 2002
- 18)Μήτρου Λ., Η αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων, 1999
- 19)Παπαγεωργίου-Γονατάς Στ., Το πρόβλημα των παράνομα αποκτηθέντων έμμεσων αποδεικτικών μέσων στην ποινική δίκη, ΠοινΧρ 39, 545 επ
- 20)Πατεράκης Στ., Η δυνατότητα αξιολόγησης στην πολιτική και ποινική δίκη αποδεικτικών μέσων που αποκτήθηκαν παράνομα ή κατά παράβαση συνταγματικών διατάξεων, Νο Β 31 1123 επ
- 21)Σαλτάνης Χρ., Η μαγνητοταινία ως αποδεικτικό μέσο στην ποινική δίκη, 1996
- 22)Σπινέλλης Δ., Αποδεικτικές απαγορεύσεις στην ποινική δίκη, ΠοινΧρ 36,865 επ
- 23)Τζαννετής Αρ., Αποδεικτικές απαγορεύσεις και εναλλακτική νόμιμη κτήση αποδείξεων, ΠοινΧρ1995
- 24)Τσακυράκης Σπ., Το απόρρητο της επικοινωνίας. Απόλυτο απαραβίαστο ή ευχή της έννομης τάξης;ΝοΒ.1993

Νομοθεσία.

- 1) Ν 2225/1994, ο νόμος περί άρσεως του απορρήτου
- 2) Ν 3090/2002, ο νόμος για την τροποποίηση διατάξεων του ΠΚ, του ΚΠΔ κ.α, κεφάλαιο Β΄

Περίληψη «Παράνομα αποδεικτικά μέσα και διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων»

Το ζήτημα των παράνομων αποδεικτικών μέσων τόσο στην ποινική όσο και στην πολιτική δίκη, είναι ένα πολυδιάστατο ζήτημα δημοσίου δικαίου που ανάγεται πολυπλεύρως στο χώρο του ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου και άπτεται της προστασίας των θεμελιωδών συνταγματικών δικαιωμάτων του ατόμου όταν και όπως προσβάλλονται κατά τη διαδικασία απονομής της δικαιοσύνης. Η έρευνα του προβλήματος διαστέλλεται σε δύο επίπεδα, σ' αυτό που αφορά στην παράνομη συλλογή αποδεικτικών μέσων και σε εκείνο που αφορά στην αποδεικτική αξιοποίησή τους και η λύση του επιχειρείται μέσα από τη διενέργεια σταθμίσεων κατά την αρχή της αναλογικότητας.

Summary«Illegal means of proof and ascertainment of felonies»

The issue of the illegal means of proof concerning both the penal and civil trial, is a full-dimensional subject of public Law that concerns multilaterally the fields of the intrinsic search for the truth and the legal procedure. It has also to do with the protection of the fundamental human rights in every case of offence against the, during the procedure that takes place so that Justice can be meted out. The two poles of the study are: the collection of illegal means and the utilization of them in front of the court.

Λήμματα

Απόδειξη, συλλογή, αξιοποίηση, απαγόρευση, ποινική δίκη, πολιτική δίκη, στάθμιση.

Key words

Proof, collection, utilization, prohibition, penal trial, civil trial, weighing.